

9. Сдобников В. В. Теория перевода: учебник [для студентов лингвистических вузов и факультетов иностранных языков] / В. В. Сдобников, О. В. Петрова. – М. : АСТ : Восток – Запад, 2006. – 448.
10. Bell R.T. Translation and Translating : Theory and Practice / R. T. Bell. – N.-Y.: Longman, 1997. – 298 p.
11. Children With Klinefelter Syndrome [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://genetics.emedtv.com/klinefelter-syndrome/children-with-klinefelter-syndrome-p2.html>.
12. Hatim B. Discourse and the Translator / B. Hatim, I. Mason. – N.-Y. : Longman, 1997. – 258 p.

The article envisages some translation transformations which serve means of rendering pragmatic potential of ESP texts. The appearance of grammatical transformations while translating ESP texts into Ukrainian embraces isomorphic and allomorphic features of original and target languages. Different trends of transformation theory involve many problems related to different means of transmitting information built on the phenomena of grammar reorganization of phrase structures, segmenting or separating some elements, actualization of potential grammatical meaning typical of different language types, verbalization of various conceptual matters as a result of cognitive modeling mechanisms at the lingual or paralingual levels. Non-motivated substitution of any morphological form or a syntactic structure by a functionally inconsistent linguistic form involves the recipient in the inadequate environment, and therefore causes considerable discrepancy in communication. Thus, actualization of some potential grammatical meanings typical of different language types helps to emphasize typological diversity of compared models in various aspects: structural sentence schemes, passive meaning, and morphological properties. For adequate translation it is too important to consider allomorphic and isomorphic features of grammar structure of a source and target language, peculiarities of their actualization in speech, their norms of use, which make up a part of a translator's communicative competence. We concentrated on the role of permutation, substitution, addition, omission and complex transformations while analyzing ESP texts in the field of genetics and their target text clippings. To reach the high level of qualitative characteristics of translating ESP texts it is too vital to consider inner textual paradigmatics, correlation between text-oriented intertextual interpretation and reader-oriented intertextual interpretation or author-oriented intertextual interpretation.

Key words: ESP texts, translation transformations, permutation, addition, omission, complex transformations.

Отримано: 14.10.2014 р.

УДК 811.161.2'373.612.2

Федькова І.А.

ВТОРИННА НОМІНАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПОПОВНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

У статті, на основі хореографічних термінів, проаналізовано метафоризацію та метонімізацію як джерело збагачення та поповнення термінологічної лексики.

Ключові слова: семантичний спосіб, вторинна номінація, метафора, метонімія, термін, термінологія, хореографічна лексика.

Вторинна номінація як засіб поповнення термінологічної лексики була предметом наукових досліджень Р. Г. Дудка, О. О. Тараненка, Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк, О. І. Павлової та ін.. Автори аналізують термінологічну лексику різних сфер, проте хореографічна термінологія залишилась поза увагою лінгвістів. Актуальність статті зумовлена відсутністю у вітчизняному мовознавстві досліджень семантичного способу в творенні хореографічних термінів української мови.

Семантичний спосіб – один із перших словотворчих засобів створення термінологічних найменувань [5, 98]. У разі семантичного способу словотворення відбувається процес вторинної лексичної номінації – «використання вже наявних у мові номінативних засобів у новій для них функції – функції найменування» [11, 161]. Головна особливість таких термінів – їхня мотивованість (або ж умотивованість), тобто осмислення термінологічного значення через нетермінологічне, «умотивованість терміна полегшує його розуміння та запам'ятовування, оскільки репрезентує його зв'язок з іншими термінами» [6, 198]. Основна причина використання вторинної номінації полягає в тому, що поняття у науці значно більше, ніж слів для їх номінації. Завдяки способу вторинної номінації термінологія поповнюється кількісно (функції термінів по-

чинають виконувати слова, які раніше не були термінами) та якісно (унаслідок детермінологізації терміни одержують нове значення). Це зумовлює появу в мові омонімів і паронімів. Розрізняють два основні види вторинної номінації: метафору та метонімію.

Метонімічні процеси ґрунтовані на перенесенні назв за просторовою й часовою суміжністю, із процесу – на результат, із властивості – на кількісний показник, із процесу – на властивість, із родового поняття – на видове тощо. Особливістю метонімії є те, що «більшість семантико-словотворчих процесів виникає при мовному оформленні різноманітних відношень і переходів, установлюваних свідомістю між поняттями предметності, ознаки, дії, стану, кількості, відношень походження, належності і т. ін., що перебувають між собою у зв'язку саме суміжності, а не подібності» [16, 11]. Деякі з цих видів використовують і для творення хореографічних термінів.

На основі перенесення з процесу на властивість утворено терміни *виворотність* (здатність танцівника до вільного вивертання ніг назовні від стегна до кінчиків пальців (стопа паралельно лінії плечей) [1, 66]), *пластичність* (якість, властива скульптурі, в танці означає витонченість, плавність [1, 211]), *гнучкість* (морфо-функціональна властивість опорно-рухового апарату, яка зумовлює ступінь рухливості його ланок стосовно одна одної (здатність виконувати рухи з великою амплітудою) [8, 20]).

Перенесення номінації з родового поняття на видове фіксуємо в термінах *джаз, коломийка, рок, рок-н-рол, хіп-хоп, брейк, фламенко*. Ці найменування називають як окремі танці, так і танцювальні стилі. Унаслідок перенесення назви з процесу на результат утворилися терміни *елевація, пліє, постановка, пантоміма, присядка* тощо.

Метонімічне переосмислення на основі просторової суміжності відбулося в найменуванні *коло* – хороводний танець, виконавці якого розташовуються ланцюжком у вигляді замкненої або розімкненої кривої; замкнена крива, всі точки якої однаково віддалені від центра [14, т. 4, 226]. Метонімічне перенесення з назви виду танцювального мистецтва на учасників відбулося в найменуваннях: *балет* – вид сценічного мистецтва, що поєднує танець, мімічні рухи і музику; артисти, виконавці цієї вистави [7, 24], *хоровод* – досить поширений старовинний, перев'яньський масовий народний танець, учасники якого ходять по колу з піснями, виконуючи певні рухи, підпорядковані драматичній дії; учасники такого або подібного танцю [14, т. 11, 127].

Для термінотворення шляхом *метафоричного перенесення* значень характерним є те, що об'єкт термінування має спільну рису, ознаку з тим предметом чи явищем, назва якого використана як термін. «Метафора – завжди порівняння, в якому приховане і переосмислене значення зіставляється з буквальним значенням на основі його внутрішньої форми» [11, 161]. Необхідність у метафоричному позначенні часто зумовлена здатністю метафор через моделювання допомогти свідомості через конкретне засвоїти щось складне для розуміння [9, 241]. Основними видами метафоричного перенесення є перенесення назв за подібністю форми, місцезнаходження й функції [12, 45]. Метафоричне утворення терміна передбачає: 1) зіставлення спеціального поняття і поняття загальновідомого; 2) позначення спеціального поняття словом, яке позначає поняття загальновідоме [12, 42].

Тенденції розвитку хореографічної термінології української мови, з одного боку, зумовлені потребами максимально точного вираження танцювальних понять, тобто потребами мистецтва, а з іншого – можливостями словотворчої системи української мови. Ці тенденції виявляються у використанні наявних у мові елементів з їхнім семантичним довантаженням. Частина хореографічних термінів утворилася на основі загальноживаних слів, пов'язаних із назвами предметів, що використовують у побуті людей, їхній практичній діяльності. У терміносистемі українського народного танцю перехід загальноживаної лексики в термінологію особливо помітний. Записуючи танці, хореографи постали перед проблемою найменування понять танцювального мистецтва. Поряд із використанням запозиченої лексики, створювали власне українські терміни. Цей процес відбувався переважно шляхом метафоризації, оскільки «метафора в науковій мові має у виразити, прояснити досліджуване явище» [13, 51]. Варто наголосити, що, «проникаючи у професійну мову, метафора втрачає свою образність, асоціативність і набуває строгого термінологічного значення» [6, 214].

Загальноживані слова *бочечка, зірка, арка, ворота, віяло, хвиля, корзинка, голубець* перейшли до розряду термінологічної лексики, змінивши свою семантичну характеристику. Вони належать до іншої лексико-семантичної групи і не впливають на основне нетермінологічне значення цих слів.

Наявність у мові великої кількості слів дає носіям мови змогу утворювати нові слова за аналогією, що свідчить про формування словотворчої моделі [10, 15]. «Асоціювання явищ за їх подібністю, яке є одним з основних видів, поряд з асоціюванням за суміжністю, групування в свідомості об'єктів дійсності, проявляється в мові на двох рівнях – відповідно до двох аспектів мовних знаків: а) їх позамовної віднесеності і б) їх внутрішньомовної співвіднесеності. На основі

подібності між позамовними об'єктами – референтами мовних одиниць – ґрунтується явище метафори, на основі подібності в будові та розвитку між самими мовними одиницями – явище аналогії» [15, 15].

Спостерігаючи за технікою виконання танцювальних рухів, можна легко помітити, що в їхній основі лежить певний момент трудового процесу чи якась дія людини. Так, танцювальний рух *колупалочка* асоціюється в нашій уяві з колупанням землі носком і п'яткою; танцювальний рух *тинок* за технікою виконання нагадує перестрибування через тин або через перелаз тощо [4, 9]. Багато танців побудовано на таких рухах, як *пружина* (ритмічне згинання та випрямлення в окремих суглобах), *віяло* (цей елемент має таку назву тому, що уявна лінія, проведена по руках партнерів у заключному русі, схожа на дугу, що створена розкритим віялом), *гребінець* (фігура міцно ввійшла у стиль рок-н-рол, була вигадана років за двадцять до його появи; стилисти тих років турбувалися про свій зовнішній вигляд і постійно поправляли зачіску, що й стало поштовхом до створення назви цієї фігури), *хокейна ключка* (кроки партнерки утворюють лінію, яка нагадує контур хокейної ключки) [3, 38–56].

Отже, вторинна номінація є активним джерелом збагачення української хореографічної лексики. Завдяки метафоричному та метонімічному переосмисленню хореографічна термінологія поповнюється кількісно та якісно.

Список використаних джерел

1. Баканурський А. Театрально-драматичний словник ХХ ст. / А. Баканурський, В. Корнієнко. – К. : Знання України, 2009. – 319 с.
2. Балет. Танец. Хореографія. Краткий словарь танцевальных терминов / сост. Н. А. Александрова. – СПб. ; М. ; Краснодар : Изд-во Лань : Изд-во Планета музики, 2008. – 416 с.
3. Бальний танець та методика його викладання : навч.-метод. матеріали до курсу / Харків. держ. акад. культури ; уклад. Б. М. Колногузенко. – Х. : ХДАК, 2006. – 66 с.
4. Бесіди про танець : метод. розробка на допомогу керівникам хореографічних колективів шкіл і позашкільних установ / уклад. А. П. Тараканова. – К. : ІЗМН, 1996. – 20 с.
5. Даниленко В. П. Русская терминология: опыт лингвистического описания / В. П. Даниленко. – М. : Наука, 1977. – 247 с.
6. Дудок Р. Г. Проблема значення та смислу терміна в гуманітарних науках : монографія / Роман Дудок. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 358 с.
7. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови / Анатолій Івченко. – Харків : Фоліо, 2002. – 540 с.
8. Наумчук В. Словник-довідник основних термінів і понять з теорії та методики фізичного виховання та спорту / Володимир Наумчук. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. – 64 с.
9. Никитин М. В. Курс лингвистической семантики : учеб. пособ. / М. В. Никитин. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2007. – 819 с.
10. Особенности аффиксального словообразования в терминах и норме. – Владивосток, 1979. – 144 с.
11. Панько Т. І. Українське термінознавство : підручник / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994. – 216 с.
12. Прохорова В. Н. Русская терминология (лексико-семантическое образование) / В. Н. Прохорова. – М. : МГУ, Филол. ф-т, 1996. – 125 с.
13. Селігей П. О. Сучасне термінотворення: симптоми та синдроми / П. О. Селігей // Мовознавство. – 2007. – № 3. – С. 48–61.
14. Словник української мови. – К. : Наук. думка, 1970–1974.
15. Тараненко О. О. Граматико-семантичні процеси на основі відношень подібності (метафора і аналогія) / О. О. Тараненко // Мовознавство. – 1981. – № 6. – С. 15–23.
16. Тараненко О. О. Місце метафори в словотворчих процесах / О. О. Тараненко // Мовознавство. – 1986. – № 3. – С. 11–17.

In the article, based on choreographic terms, the metonymy and metaphor are analyzed as a source of enrichment and reinforcement of terminological vocabulary. Secondary nomination as a means to replenish terminological vocabulary has been the subject of researches of R.G. Dudko, O. O. Taranenko, T. I. Panko, I. M. Kochan, G. P. Matsjuk, O. I. Pavlova etc. The authors analyzed the terminology of different areas, but the choreographic terminology remained unnoticed by linguists. Relevance of the article is due to lack of native linguistics studies dedicated to the semantic way of forming choreographic terms in Ukrainian language.

The main reason to use secondary nomination is that concepts in science is much more than words to their nomination. Due to the secondary nomination terminology is enriched by its quantity (terms

begin to perform the functions of words that were not previously terms) and qualitatively (due to the determinologization terms obtained a new value). This causes the appearance of homonyms paronyms in the language. There are two main types of secondary nomination: metaphor and metonymy.

Metonymy processes grounded on the transfer of titles according to its spatial and temporal contiguity, from the process to the result, from the properties to the quantitative indicator, from the process to the property, from the generic concept to the species and so on.

For terminology through metaphorical transfer the main characteristic is that the object of terminology has a sign in common, with the object or phenomenon, which name is used as a term. The necessity of metaphorical designation is often caused by simulating the ability of metaphors to help consciousness through concrete learn something difficult to understand. The main types of metaphorical transfer is the transfer of names of the similarity shape, location and function. Secondary nomination is an active source of enrichment Ukrainian choreographic vocabulary. Owning to metaphorical and metonymy rethinking choreographic terminology is enriched its quantity and quality.

Key words: semantic way, secondary nomination, metaphor, metonymy, term, terminology, choreographic vocabulary.

Отримано: 14.10.2014 р.

УДК 811.162. 2'373

Цимбал Н.А.

СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА ТЕРМІНОЛОГІЯ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ В АСПЕКТІ ЛЕКСИЧНОЇ ПАРАДИГМАТИКИ

У статті представлені результати досліджень лексико-семантичних парадигматике сучасної української термінології будівництва та архітектури. Проаналізовано щодо антонімія, синонімія і багатозначність.

Ключові слова: термінологія, лексико-семантична парадигматика, антонімія, синонімія і багатозначність.

Лінгвістичні дослідження термінологічних систем завжди на часі, адже розвиваються науково-технічні галузі, що спричинює появу нових термінів, а також є потреба в уніфікації наявних термінологічних ресурсів.

Методологічні засади дослідження термінології в мовознавстві пов'язані з іменами Б.М.Головіна, В.П.Даниленко, В.Л.Іващенко, Д.С.Лотте, Т.Р. Кияка, О.О.Реформатського, Л.О.Симоненко, Е.Ф.Скороходька, С.Д.Шелова та ін. Значна частина робіт являє собою лінгвістичний опис конкретних терміносистем, спрямований на виявлення структурно-семантичних особливостей термінолексики галузевих субмов та дослідження їхньої генези. Зокрема, в україністиці дослідженню біологічної термінології присвячено праці Л.О.Симоненко, математичної – А.М.Крейтор, геологічної – М.П.Годованої, психологічної – Л.П.Веклинець, педагогічної – Т.О.Бевз, О.Ю.Зелінської, військової – Л.В.Мурашко, Н.О.Яценко, будівельної – В.С. Марченка та ін.

Сучасна українська термінологія будівництва та архітектури потребує подальшого лінгвістичного аналізу, зокрема у лексико-семантичному аспекті. Отож, мета пропонованого дослідження: лінгвістичний аналіз лексико-семантичної парадигматики сучасної української термінології будівництва та архітектури.

Фахові експертні знання з галузі будівництва та компонентний аналіз дефініцій термінів, представлених у лексикографічній праці *Архитектурно-строительная энциклопедия* [Дж. 1], дали змогу виділити тематичні групи, які формують термінологічне поле будівництва та архітектури: назви технологічних процесів, технологічних операцій; назви будівельних матеріалів; назви властивостей та ознак будівельних матеріалів та конструкцій; назви пристроїв, інструментів, інженерного та санітарно-технічного обладнання; назви нормативних та проектувальних документів; назви будівельних професій та назви будівель, приміщень, їх конструктивних елементів; назви технологічних спеціальностей; назви галузей будівництва та суміжних наук; назви законів, теорій, положень.

Терміни тематичних груп перебувають у взаємовідношеннях з погляду виконання певної функції (інструментарій дослідження, характеристика об'єкта дослідження, об'єкт дослідження).